

Dames en Heren, meisjes en jongens,

Als je aan Nederlanders vraagt wat ze goed vinden gaan in hun land en waar ze trots op zijn, dan wordt vrijheid vaak genoemd zo blijkt uit onderzoek van het Sociaal Cultureel Planbureau en het Nationaal Comité. Nederlanders verstaan onder vrijheid zaken als ‘te gaan en te staan waar je wilt, keuzevrijheid en aan niemand verantwoording hoeven afleggen’¹. Tijdens de Corona pandemie kwam dit ‘eigen belang’ regelmatig in conflict met het bovenliggende ‘algemeen belang’. Maar laten we eerlijk zijn, zonder afspraken en regels zou het een chaos worden. Maar wel onder één voorwaarde: regels moeten op een democratische wijze worden opgesteld, met inbreng van de hele gemeenschap².

En dat ging gruwelijk mis in 1939. Een jaar later volgde de inval in Nederland door de Duitsers en werden we onderworpen aan een dictatoriaal naziregime dat op extreme wijze de democratische vrijheid verpulverde

Oorlog - zo lang geleden, maar ieder jaar op 4 mei denk ik aan mijn grootvader Als de geallieerde troepen in Noord-Frankrijk oprukken richting de Belgische grens, schrijft Johannes Rijpstra vanuit zijn cel in de koepelgevangenis van Arnhem op 28 augustus 1944 een brief naar huis. Het wordt het laatste levensteken dat zijn gezin van hem ontvangt. Die middag kreeg hij te horen dat hij de volgende dag zal worden overgebracht naar Kamp Amersfoort. ‘Dit was geen prettig bericht’, schrijft hij, ‘doch ik heb de zaak voor God neergelegd en weet dat Hij kracht zal geven om ook dit te dragen.’

Enkele weken later bereiken de geallieerden Arnhem. Maar de strijd die ze daar met de Duitsers voeren verliezen ze jammerlijk, waardoor het noorden van Nederland in handen van de bezetter blijft. Niet lang daarna wordt Rijpstra op transport gezet richting Noord-Duitsland. In het concentratiekamp Neuengamme, 20 kilometer ten oosten van Hamburg, wordt hem zijn laatste restje menselijkheid afgenomen. Van de eens zo waardige burgemeester van het Achterhoekse Zelhem blijft niets meer over dan een nummer: 57008.

1.

---

¹ SCP en Nationaal Comité 2020 ‘e Stand van de vrijheid, 75 jaar na de bevrijding’

² Jaartheme Nationaal Comité 2022 ‘Vrijheid in verbondenheid’, van Annelien de Dijn

Pas veel later zou ik me realiseren hoe gruwelijk zijn lot moet zijn geweest. Johannes Rijpstra stierf op 9 december 1944, nog geen twee maanden na zijn aankomst in Neuengamme, het concentratiekamp waar ruim honderdduizend mensen gevangen zaten, onder wie bijna zeventuizend Nederlanders.

Juist op deze 4^e mei komen veel gevoelens los. Velen van ons kennen militairen of veteranen of hebben familieleden die de Tweede Wereldoorlog hebben meegemaakt of slachtoffer zijn geworden van oorlogsgeweld. Het meemaken van oorlogsgeweld is nooit uit te wissen. Het gebeurt vlak voor je ogen – we zien de verschrikkelijke beelden uit de Oekraïne dagelijks.

Oorlog - zo ver weg maar nu dichtbij gekomen. Nederland heeft in de loop der jaren vluchtelingen uit oorlogsgebieden onderdak geboden en asiel verleend. Wij zijn een humaan land en dragen bij aan vredesmissies. Onze militairen en veteranen hebben ervaring en weten welke enorme druk en spanning dit meebrengt. Wij mogen trots op hen zijn. Of zoals onze Nederlandse schrijver en dichter J. Bernlef beschrijft:

Na de inslag telt het kind zijn snoepjes
Stoffig aan elkaar gekleefd
Het kind telt en telt

Barsten schieten in de muur
Waartegen de boordevolle boekenkast met
Al die namen, al die titels die wij kennen

Nog een granaat

De geknielde vrouw op de binnenplaats
Kijkt even op en dan weer naar de teil
Met sokken in het schrale sop

Opnieuw een inslag

Het kind telt niet meer
De boeken branden, een lege teil
Weerkaatst de gloed.

Vandaag op deze 4e mei is de oorlog dichterbij gekomen. Als samenleving staat ons maar één ding te doen: verbinding zoeken en die verbondenheid ook gaan voelen en uitdragen. Juist nu moeten we, jong en oud, aan de bak. Laten zien dat we geweld en onderdrukking veroordelen. Of zoals Ida Gerhardt tijdens de Vredesoptocht op 21 november 1981 in Amsterdam verwoordde:

De dag van het verzet is aangebroken:
De voeten gaan, de toortsen zijn ontstoken
In kinderharten is, half dromend nog,
De trots van mee te mogen gaan ontloken.

Ida Gerhardt

Bewust worden van de verworvenheden van het leven in vrijheid kan niet jong genoeg beginnen. Wij zijn dankbaar dat we hier in Nederland in vrede kunnen samenleven maar dat moeten we ook onderhouden. Niet kijken naar de ander maar vooral wat kan ik voor jou en de samenleving betekenen. Denk daaraan vooral nu!

Jan Rijpstra

Drachten, 4 mei 2022